Гончарова В. Б.,

викладач

*ВСП «Херсонський політехнічний фаховий коледж
Державного університету «Одеська політехніка»***Пестушко А. В.,**

викладач

*ВСП «Херсонський політехнічний фаховий коледж
Державного університету «Одеська політехніка»*

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ АНГЛОМОВНОЇ ЕМОТИВНО-МАРКОВАНОЇ ЛЕКСИКИ В ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ

Анотація. Пропонована стаття присвячена дослідженню особливостей вербалізації англomовної лексики на позначення почуттів та емоцій у художніх текстах. У статті проаналізовано емотивно-марковану лексику як об'єкт лінгвістичних студій та охарактеризовано їх класифікації й функції. У ході роботи висвітлено основні етапи наукової думки в галузі лінгвістики та перекладознавства, розглянуто такі поняття, як «емотив», «експресивна лексика» а також проаналізовано зразки прикладу англomовної емотивно-маркованої лексики й здійснено аналіз їх вербалізації. Проведено системний аналіз будови виразників цієї категорії, з'ясовано їх функціональні диференційні ознаки. Визначено площини спільного та відмінного в структуротвірному вимірі. Виділено й описано функціональні моделі та морфологічні перетворення, які супроводжують процес виникнення демінутивів. З'ясовано, що емотивність – це тестова категорія, яка підпорядковується модальності або інформативності, має на меті виразити емоційне ставлення автора, внутрішній стан персонажів. Виявлено, що категорія емотивності в художньому тексті контекстуальна, містить багатокomпонентні та складні одиниці мови, такі як фразеологізми, метонімія, епітети, метафори, порівняння, що можуть охоплювати не тільки словосполучення, а й речення загалом або цілі текстові фрагменти. Проаналізовано, що емоції персонажів передаються за допомогою системи мовних різнорівневих одиниць. Виділено й проаналізовано, що емотивні засоби є важливими в розумінні внутрішнього світу персонажів читачем, тобто вони допомагають розкрити творчу авторську ідею. Специфіка вираження психічного емоційного феномена, а також особливості зображення в культурному контексті культур є складними. Крім того, досліджено особливості вербалізації способів емоційних та експресивних лексичних одиниць у художніх творах, де автори детально змальовують суб'єктивне ставлення до того, про що або про кого вони розповідають, адже художній дискурс є гарним прикладом використання емоційних лексем як засобу відображення внутрішнього світу героїв твору.

Ключові слова: емотивність, література, дискурс, емоційність, вербалізація, емоційно-експресивна лексика.

Постановка проблеми. Сучасна лінгвістика трактує поняття «емоційність» у його широкому розумінні як використання мовних засобів для вираження емоцій, ставлення мовця до позначача та впливу на почуття адресата. Отже, ця категорія пронизує всю мовну діяльність людини й реалізується на

всіх рівнях мови. Емоції пронизують життя людини, супроводжують будь-яку її діяльність. Без уміння висловлювати своє ставлення, оцінки щодо навколишніх явищ, ситуацій неможливий повноцінний процес комунікації як рідною, так й іноземною мовами.

Проблема експресивності як мовного явища завжди перебувала під пильною увагою багатьох лінгвістів, так як вона має нерозривний зв'язок із вираженням суб'єктивного ставлення мовця до предмета промови. Явище експресивності є досить різноманітним і великим, інтерес до емоційної сфери особистості, а також до проблеми сили слова й можливості вивчення особистісних якостей людини за її мовним функціонуванням буде завжди незмінним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний етап розвитку лінгвістики характеризується підвищеним інтересом до вивчення емотивів. Порушуються питання про функціональний статус емотивних одиниць, про словотворчі значення тощо. Ця проблема досліджувалася в працях таких учених, як І. Бобришева, А. Вежицька, Т. Ларіна, Н. Мечковська, Е. Кубрякова, С. Шабанова, І. Стернін, М. Стерніна, В. Шаховський, В. Жельвіс, Дж. Бріггс, А. Елліот, Д. Єрмолович, С. Тюленев, Арнольд, І. Гальперін, Л. Єфімов, Т. Знаменська, В. Кухаренко, О. Мороховський, Н. Палевіна, Н. Разінкіна, Ю. Скребнев, О. Сосновська, О. Ясінецька та ін.

Проблема виникнення й уживання не мотивів нових слів завжди цікавила лінгвістів, особливо в нашу епоху, відмінною рисою якої стала розкритість мови. Дослідивши літературу із цієї теми, виявили, що недостатньо повно розкрита проблема вербалізації емотивно-маркованої лексики в англійській мові. Цим пояснюється актуальність дослідження. Ще одна причина, яка визначає актуальність обраної теми, полягає в тому, що емоційно-експресивні лінгвістичні засоби, які детально вивчаються мовними дисциплінами, не є повністю вивченими, так як форми і методи, за допомогою яких експресія знаходить своє вираження в текстах (як усних, так і письмових), постійно вдосконалюються.

Метою роботи є структурно-функціональний аналіз експресивних засобів, які використовує автор у художньому тексті, і встановлення головних особливостей їх передачі.

Виклад основного матеріалу. Мова в комунікативній функції слугує людині не тільки для вираження думки, а й для вираження її суб'єктивного ставлення до висловленого –

почуттів, оцінки, волі, емоцій. Але це все: воля, емоції, оцінки – є фактором у пізнанні людиною дійсності. Людська думка формується в мовленні, мовленнєва діяльність, яка по-різному експресивно забарвлена, є результатом діяльності експресивної функції мови. Термін «емоційно забарвлена лексика» розглядається як лексика, що містить емоційну оцінку щодо об'єкта, який визначає чуттєвий фон. Характерною ознакою подібного роду лексичних одиниць є їх конотативне значення, тобто багатозначність їх сенсу і наявність у них певного емоційного заряду [1, с. 12].

Емоційно-експресивна лексика насамперед використовується в експресивних стилях, хоча її вживання можливо й в окремих функціональних стилях з метою експресії, виразності й оцінки. Слово «експресія» латинського походження (від лат. *expressio* – вираз), означає виразність і є основним засобом досягнення бажаного емоційно-експресивного забарвлення й оцінки, тому що багато слів не тільки визначають поняття, а й висловлюють ставлення, тобто дають оцінку, яка може бути позитивною або негативною [2, с. 23].

Експресивна функція мови полягає в здатності виражати емоційний стан того, хто говорить, його суб'єктивне ставлення до предметів і явищ діяльності [3, с. 5]. Експресія або експресивність є одним із найважливіших складників художнього тексту, оскільки мета цього тексту – це донести задум автора, передати атмосферу події, змусити читача перейнятися ідеєю автора і співпереживати персонажам твору. Крім того, експресія забарвлює нейтральне значення слова й надає йому характеристику відтінку [4, с. 175].

Загальноприйнятим є розподіл емоційної лексики: за модальністю (інтерес, сум, подив, захоплення); за аксіологічним значенням (негативні або позитивні) [6, с. 24]. Вагоме значення має проблема взаємозв'язку стану мовця з об'єктами, явищами, предметами навколишнього світу. Під поняттям «вираження емоційного стану» визначають їх маніфестацію в мові й мовленні, опосередкування, що супроводжується зовнішнім і внутрішнім переживанням мовця [4, с. 177].

Таким чином, лексичне значення слова – реалізація поняття мовною системою й додаткова характеристика, яка відображає супутні поняття, а також емоційне й експресивне забарвлення слова. Лексичне значення визначається складністю взаємин значення й поняття. В емоційно-експресивній лексиці також присутнє співвідношення значення й поняття. Деякі вчені стверджують їх нетотожність, тоді як інші прирівнюють емотивне значення до поняття. У рамках дослідження ми схилиємося на користь понятійного емотивного значення, хоч джерела породження емотивності тексту різноманітні, не всіма дослідниками розуміються однаково [1, с. 15].

У межах усіх літературних стилів мовлення відзначається певна експресія та емоційність. Виразальні мовні засоби, які мають певну емоційність і почуттєвість, називаються експресивними. Вони виражають конкретну тональність і колорит. З різних точок зору щодо аспектів мови існує велика кількість класифікацій емоційно-експресивної лексики.

Стилістичну диференціацію лексичних одиниць зумовило використання мови в різних сферах людської діяльності. У писемній чи усній мові для передачі конкретної інформації відбирають стилістично забарвлену або нейтральну лексику, залежно від мети поєднують їх. Лексичні одиниці в основному виконують емоційно-експресивну функцію, завдяки чому в їх

семантику може бути закладено почуття захоплення, обурення, ніжності, глузування, радості, суму, презирства тощо [2, с. 132].

Багато слів не тільки визначають поняття, а й висловлюють оціночне ставлення й судження. Ці слова в семантиці вже несуть емоційно-експресивний потенціал і тому є стилістично маркованими. Слова цієї групи зазвичай однозначні. Настільки явна певна оцінка, виражена в їх значенні, не дає змоги вживати слово в інших значеннях [3, с. 5]. Другу групу становлять багатозначні слова, які в прямому значенні найчастіше стилістично нейтральні, а в переносному значенні мають яскраву оцінку й експресивне стилістичне забарвлення. Це ситуативно-стилістично забарвлені слова. Третю групу утворюють слова, у яких емоційність та експресивність досягаються здебільшого суфіксами. Четверта група, точніше, підгрупа, яка виділяється в першому розряді слів, складається з таких лексичних одиниць, у яких оцінність та експресія пов'язані з традицією вживання [3, с. 6].

Існують такі головні ознаки експресивно-емоційної лексичної одиниці порівняно з нейтральним. Спільні особливості: 1) ідентичне вираження мовності; 2) взаємозв'язок лексичного складу з декількома полями: ноетичним (концептуальним, сигніфікативним, інтенціональним) і ноєматичним (денотативним, предметним, референтним, об'єктним, екстенціональним), аксіологічним і логічним, психологічним і прагматичним; 3) рухливість і змінність лексичного фонду; 4) належність до однієї лексико-семантичної мовної системи; 5) присутність зв'язків парадигматики та синтагматики; 6) належність до активного лексичного пласту [5, с. 14].

Аналіз численних художніх творів, що відображають різне мовне вираження емоцій, показує, що англійська соціум заохочує вираження одних емоцій і засуджує інші, заохочує одні способи й засоби вираження емоцій і забороняє інші (наприклад, через відповідні знаки в словниках – *usage labels: low vulgar, abusive, obscene, etc.*). Безсумнівно, це вимагає від мовця великої усвідомленості зовнішнього (мовного) вираження емоцій. На матеріалі різних мов установлені мовні показники різних емоцій, що дають змогу здійснювати контроль за їх виразністю [1, с. 14]. Вираження емоцій здійснюється за допомогою особливої емотивної лексики. Але не тільки лексичний, усі інші «поверхи» мови також мають спеціальні засоби вираження емоцій.

На лексичному рівні в художніх творах емоційне навантаження несуть особливі лексичні засоби, які необхідні для відображення емоцій. До найбільш поширених лексичних дескрипторів емоцій гніву й захоплення відносяться:

– слова, які безпосередньо називають самі емоції (іменники, прикметники, дієслова, прислівники і прислівники, які здатні позначити емоційний стан героїв).

Гнів: *“fury, rage, anger; irritated, disgruntle; to hate, to detest; angrily, furiously, heatedly i m.d. Восторг: delight, pleasure; to love, to like; admiringly, rapturously”* [7];

– слова й вирази, які містять емоційний елемент у семантичній структурі (лайливі/пестливі слова й вирази): *“blockhead, bastard/darling, sweet”* [7];

– оціночні іменники і слова, що містять суфікс оцінки: *“bore, fool/beauty, gentleman”* [7];

– елементи сленгу, ідіоматичні кліше та фразеологічні звороти.

Граматичні дескриптори надають висловлюванню елемент посилення, виносячи емоційну інформацію на перший план. До них відносяться такі засоби вираження емоційних станів:

– повтори: *“You've got a wonderful voice, the voice that can wring an audience's heart”* [7];

– інверсія: *“Hardly ever does he come in time”* [7] (Гнів).
“Amazing how quickly you made friends!” [7] (Захоплення);
 – емпатичне вживання дієслова do: *“Do help me!”* [7] (Гнів).
“You do look a picture!” [7] (Захоплення);
 – окличні конструкції з what, such, how, so: *“What a bad day it is!”* [7] (Гнів). *“Whoa! It’s such a big car!”* (Захоплення);
 – окличні однослівні речення: *“Rubbish!”* [7] (Гнів).
“Charming! Amazing!” [7] (Захоплення).

Серед різноманіття негативних станів одним із найважливіших у романі є емоція «злість». Функція емоції «злість» у тому, що вона допомагає усунути накопичені негативні емоції, слугує засобом представлення різко негативного ставлення до будь-якого персонажа або ситуації й максимально емоційно негативного стану суб’єкта.

Наприклад, *“He stared at me again, meeting my eyes with the strangest expression on his face – it was hostile, furious”* [7]. Автор намагається передати настрій героїв, описавши цю сцену. Звідси випливає, що для передачі емоції «злість» контекст відіграє ключову роль. Негативні психологічні реакції, як і позитивні, можуть супроводжуватися фактами, процесами й виникають зазвичай при включенні в конкретну ситуацію: *“What a stupid idea is it! How terrible!”* [7]. Варто зазначити, що цінності мовного емоційного спілкування, що відображає негативність мови в дії, ідентичні цінностям мовного спілкування позитивної спрямованості.

Частим є зображення емоції хвилювання, наприклад, хвилювання героїні перед початком школи в новому місті: *“I felt a spasm of panic as I stared at her wide, childlike eyes”*. *“Thick fog was all I could see out my window in the morning, and I feel the claustrophobia creeping up on me”* [7].

Нервовість: *“He didn’t come, and as time passed I grew more and more tense”* [7].

“I was terribly uncomfortable, waiting nervously for the moment he would arrive” [7].

Полегшення: *“I kept my eyes straight forward and was relieved when I finally was free of the school grounds”* [7].

Емоція дискомфорту, ніяковість:

“We ate in silence for a few minutes. It wasn’t uncomfortable. Neither of us was bothered by the quiet. In some ways, we were well suited for living together I tried to explain, feeling like an utter moron” [7].

Розчарування: *“Disappointment flooded through me as my eyes unerringly focused on his table”* [7].

Збентеження: *“Those were embarrassing to look at I would have to see what I could do to get to put them somewhere else, at least while I was living here”* [7].

“It was impossible, being in this house, not to realize that Charlie had never gotten over my mom. It made me uncomfortable” [7].

Подив: *“What was wrong with him? Was this his normal behavior?”* [7].

“My mind was spinning with confusion. Had I made up the whole thing?” [7].

Страх: *“For an instant, I felt a thrill of genuine fear, raising the hair on my arms. The look only lasted a second, but it chilled me more than the freezing wind”* [7].

“All morning I was dreading lunch, fearing his bizarre glares” [7].

Сум: *“I sat frozen in my seat, staring blankly after him. He was so mean. It wasn’t fair. I began gathering up my things slowly, trying to block the anger that filled me, for fear my eyes would tear*

up. For some reason, my temper was hardwired to my tear ducts. I usually cried when I was angry, a humiliating tendency” [7].

Радість: *“I began to feel like I was treading water, instead of drowning”* [7].

Емоція провини: *“It wasn’t till class ended that I realized Mike wasn’t sitting in his usual seat next to me. I felt a twinge of guilt”* [7].

Вароме місце в художній літературі посідає вербалізація любові. Існують такі засоби вираження цієї емоції любові: а) лексичний опис емоційних станів... *Dorothy took Kitty in her arms ..., kissed her ..., her ... face bore an expression of real concern ..., took her hand and pressed it ..., Dorothy clasped her hands and her voice, her cool, deliberate and distinguished tears were pouring down her face* [7]; б) лексичне вираження емоцій через уживання емотивів: *dear, dreadfully, great, bear, hate, awfully, frightful, cad, wonderful, cheap, second – rate, terrible, heroic, oh,* [7] etc; в) стилістичні засоби: повтори емоційних зусиль *how, so*, паралельні конструкції *I felt ..., you’ve been, метафора the jams of death* [7]; г) синтаксичні засоби: *those people; a silly fool of a woman*, підсилювальні структури: *how much ..., very much ..., what a ...* [7]. Для вираження категорії емотивності в текстах художніх творів використовуються різні засоби мови: фонетичні, графічні, морфологічні, синтаксичні тощо.

Висновки. У результаті дослідження ми встановили, що емоція не тільки одна з форм відображення дійсності (а саме відображення ставлення до світу), а й сама є для мови об’єктом відображення, тому реєструється в мові. Найменування емоцій у мові є вже метаемоціями, а не самими емоціями: це їх понятійне позначення. Семантикою такого слова є викликані ним образи різних почуттів, а не самі почуття. Аналізуючи категорію емотивності, треба досліджувати семантичні особливості лексем, а також саме психологічну природу емоцій, до головних властивостей яких належить суб’єктивність (суб’єктна належність) і предметність (спрямованість на світ). Під час концептуального моделювання емотивності треба брати до уваги інтенційний, рецептивний і референційний аспекти семантики художнього тексту.

Категорія емотивності в художньому тексті контекстуальна, містить багатокомпонентні та складні одиниці мови, такі як фразеологізми, метонімія, епітети, метафори, порівняння, що можуть охоплювати не тільки словосполучення, а й речення загалом або цілі текстові фрагменти. Емоції персонажів передаються за допомогою системи мовних різномірних одиниць. Емотивні засоби є важливими у розумінні внутрішнього світу персонажів читачем, тобто вони допомагають розкрити творчу авторську ідею.

Література:

1. Бабенко О.В. Структура і особливості фразеосемантичного поля емоцій особистості. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія «Філологічна»*. 2013. № 34. С. 12–18.
2. Галів У. Засоби вираження емотивності як лінгвоментальні форми : збірник наукових праць. Дрогобич : Посвіт, 2013. 560 с.
3. Гнезділова Я.В. Емоційність vs емотивність. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Філологія»*. 2012. Том 15. № 1. С. 4–10.
4. Негрич Н. Вербалізація емоцій засобами фразеології. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. 2016. Вип. 75. С. 174–179.
5. Паров’як І.І. Емотивність художнього тексту у скопусі суміжних понять. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія «Філологічна»*. 2014. № 44. С. 13–19.

6. Яворська А.М. Емотивний компонент у значенні іменників як засіб створення експресивності тексту. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. 2006. № 745 (49). С. 24–29.
7. Twilight by Stephenie Meyer. URL: <https://liteka.ru/english/library/2024-twilight-t-1>.

Honcharova V., Pestushko A. Features of the verbalisation of English-language emotive-marked vocabulary in a fiction text

Summary. This article is devoted to the research of peculiarities of verbalization of English-language vocabulary to denote feelings and emotions in fiction texts. The article analyses emotion-marked words as an object of linguistic research and characterises their classification and function. In the course of the article the main stages of scientific thought in the sphere of linguistics and translation studies have been reflected. Such notions as “emotive” and “expressive vocabulary” have been considered and the examples of the English emotive-marked vocabulary have been analysed and their verbalisation has been provided. The system analysis of the structure of expressive words of this category is performed and their functional differential attributes are clarified. The common and different levels in the structurally dimension have been determined. Functional models and morphological transformations, which

accompany the process of diminutive formation, are singled out and described. It has been found out that emotionality is a test category, which is subordinated to modality or informativeness and aims at expressing an emotional attitude of the author and the internal state of the characters. It has been revealed that the category of emotionality in the fictional text is contextual and contains multi-component and complex units of language, such as phraseological units, metonymy, epithets, metaphors, comparisons which can include not only word combinations but also sentences in general or aims text fragments. It is analysed that characters' emotions are conveyed by a system of linguistic units of different levels. It has been singled out and analysed that emotional means are important in understanding of the internal world of characters by a reader, i.e. they help to reveal creative author's idea. The specific nature of the expression of mental emotional phenomenon, as well as its peculiarities in the cultural context of cultures, is complex. Besides, the article investigates the peculiarities of verbalization of the ways of emotional and expressive lexical units in works of fiction, where the authors describe in detail their subjective attitude to what or whom they are telling about, because the fiction discourse is a good example of using emotional lexemes as a means to represent the inner world of the characters in the work.

Key words: emotionality, fiction, discourse, emotions, verbalisation, emotional expressive vocabulary.